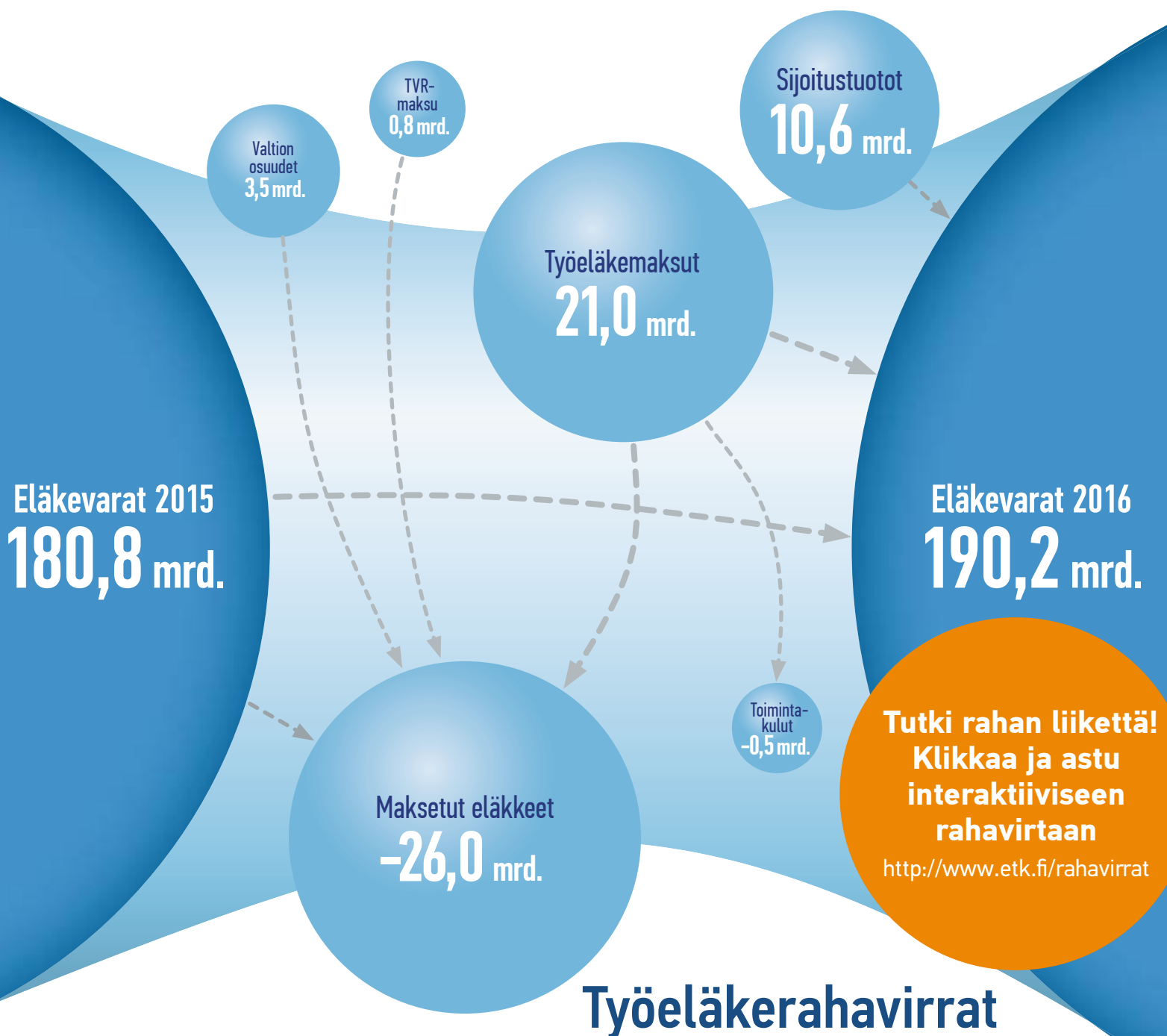

Työeläkelaitosten tilinpäätöstiedot 2016

Sijoitukset yltävät lähes 190 MILJARDIIN

Hyvät sijoitustuotot siivittivät eläkevarojen kasvua. Vuoden 2016 lopussa nettosijoitusvarat ylsivät 188,5 miljardiin euroon.

TEKSTI JA GRAFIKKA PETER HALONEN

Työeläkevakuuttajat ovat onnistuneet saavuttamaan viime vuosina hyviä tuottoja eri omaisuuslajeista. TELAn tilastoimat nettosijoitusvarat olivat vuoden 2016 lopussa 188,5 miljardia euroa.

Positiivista virettä etenkin osakemarkkinoille ovat luoneet keskuspankkien elvyttävä rahapolitiikka ja melko hyvät talousluvut eri puolilta maailmaa. Tuottoihin ovat vaikuttaneet myös yritysten positiivinen tuloskehitys ja se, että eri taloustoimijat suhtautuvat luottavaisesti tulevaisuuteen.

Riskejäkin toki löytyy, kuten poliittiset jännitteet eri mantereilla, Yhdysvaltojen ja Euroopan keskuspankin rahapolitiikan kiristämistoimet ja maailmantalouden velkaantuminen.

ELÄKEVAKUUTTAJAT ovat kuitenkin vakavaraisia, minkä johdosta ne kestävät hyvin ajoittaisia markkinaheiluntoja.

Eläkevakuuttajien on jatkossakin turvaututtava sijoitustoiminnan tärkeimpään ohjenuoraan eli tuottavuuteen ja turvaavuuteen.

Sijoitustuottojen lisäksi eläkevarojen määrään on vaikuttanut se, että eläkkeitä maksetaan enemmän kuin työeläkemaksuista saadaan kerättyä järjestelmään varoja sisään.

Vuonna 2016 rahastoihin kerättiin ennakkotietojen mukaan koko eläkealalla eläkemaksuista 2,3 miljardia euroa, mutta otettiin 3,5 miljardia. Näin ollen rahastoista käytettiin nettomääräisesti eläkkeisiin 1,2 miljardia euroa.

Tämä nettoluku kasvaa tulevina vuosina koko ajan suuremmaksi eläkemenojen kasvaessa nopeammin kuin eläkemaksut. Rahavirtojen kääntyminen eläkeläisille väestön ikääntymisen seurauksena on ollut yksi eläkerahastoinnin tarkoitus.

ELÄKEVARAT on hajautettu eri sijoitusluokkiin ja hajautus on myös maantieteellistä. Vuoden 2016 joulukuun lopussa osake- ja osaketyyppisiä sijoituksia oli noin 95,3 miljardia euroa (50,6 prosenttia), korkosijoituksia 77,8 miljardia (41,2) ja kiinteistösijoituksia 15,4 miljardia (8,2).

Noin parinkymmenen vuoden aikaperspektiivissä, vuodesta 1998 vuoteen 2016, osake- ja osaketyyppiset sijoitukset ovat tuottaneet nimellisesti keskimäärin 7,4 ja reaalisesti 5,7 prosenttia.

Vastaavat luvut korkosijoituksilla ovat 4,3 ja 2,7 prosenttia sekä kiinteistösijoituksilla 5,8 ja 4,1 prosenttia.

NIMELLISET JA REAALISET tuottoluvut eroavat toisistaan. Viereisessä kuviossa on kuvattu työeläkesijoitusten nimellisiä ja reaalisia tuotto prosentteja vuosilta 1997–2016. Suurin osa sijoitusvuosista on ollut tuottomielesä hyviä. Väliin mahtuu toki myös muutamia heikompiä hetkiä, kuten teknokuplan, finanssikriisin ja eurokriisin aikana.

Vuonna 2016 sijoitustuotoksi muodostui 6,0 ja inflaation vuoksi reaalisesti matalampi eli 5,0 prosenttia. Pitkällä aikavälillä viimeisten 20 vuoden ajalta keskimääräinen tuotto on nimellisesti ollut 5,9 ja reaalisesti 4,3 prosenttia.

Vastaavat luvut viiden viime vuoden osalta ovat 7,2 ja 6,1 prosenttia. Heiluntaa kuitenkin on ollut, minkä osoittaa viimeisen kymmen vuoden tarkastelu, jolloin vastaavat tuotto prosentit jäävät 4,5:een ja 2,8:aan.

ERI VUOSINA pitkän aikavälin tuottoluvut saattavat erota toisistaan huomattavastikin riippuen siitä, mitä ajanjaksoa laskennassa käyttää. Tuottolukuja tutkittaessa oleellista on, kuinka hyvin eläkevakuuttajat ovat onnistuneet sijoitustoiminnassaan pitkällä aikavälillä. Yhden neljänneksen tai yhden vuodentakaan muutoksille ei pidä antaa liian suurta painoarvoa.

Pidemmällä aikavälillä eläkevarat kasvavat viime kädessä talouskasvun ja inflaation mukana. Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin kestävyyslaskelmissa käytetään seuraavan kymmenen vuoden aikana reaalituotto-olettamana 3,0 prosenttia.

Pitkän aikavälin laskelmien tuotto-olettamaa ei pidä sekoittaa laskuperusteissa määritellyyn tuottovaatimukseen.

Yksityisalojen eläkevakuuttajan tulee täyttää tuottovaatimus joka vuosi. Jos sijoitustuotot eivät siihen riitä, erotus katetaan vakavaraisuuspääomasta. ■

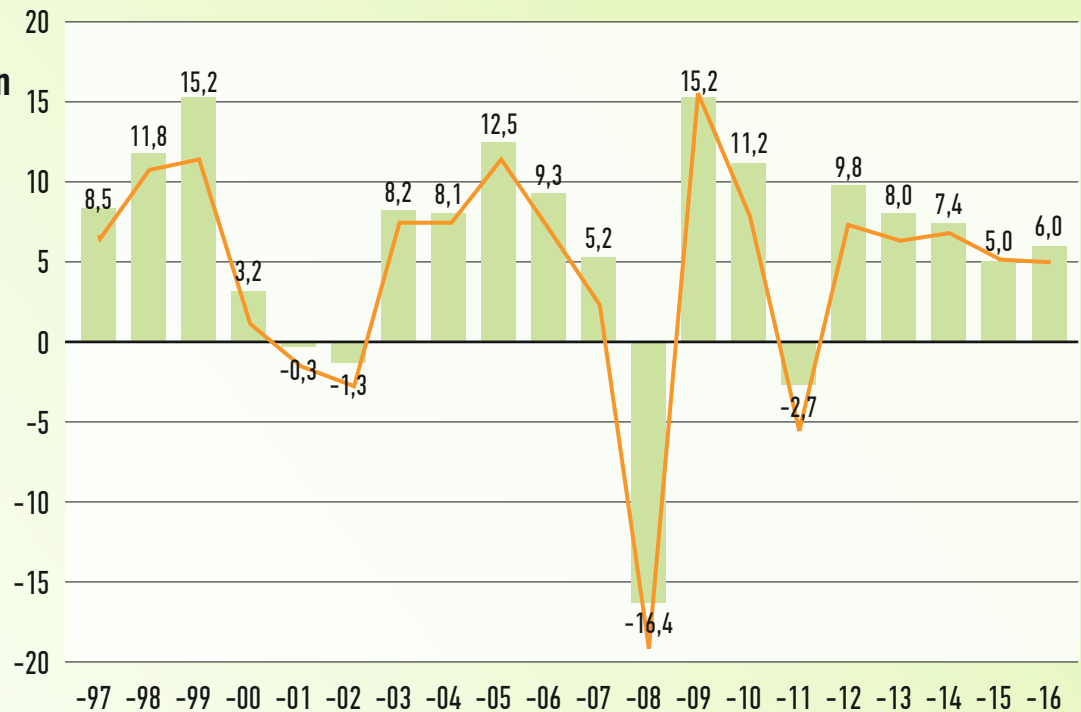
Rahavirtatilastoissa ja tämän liitteen kannessa esitetty eläkevarojen määrä 190,2 mrd. tarkoittaa TyEL-eläkelaitosten tapauksessa vastuvelan ja arvostuserojen summaa. Nettosijoitusvarallisuudessa nettomääräiset käteisvakuudet ja kauppahintasaamiset otetaan huomioon, jolloin varojen määräksi saadaan 188,5 miljardia euroa.

Työeläkesijoitusten nimellinen ja reaalin tuotto 1997–2016

prosentteina
sitoutuneesta pääomasta

TELA

■ Nimellinen tuotto
— Reaalinen tuotto

Työeläkelaitosten avainlukuja vuodelta 2016

	Yhtiöt (TyEL, YEL)	Säätiöt (TyEL)	Kassat (TyEL, YEL)	MEK (MEL)	MELA (MYEL)	Keva/ VER (VaEL)	Keva (KuEL)	KKR (KiEL)	Yhteensä
--	-----------------------	-------------------	-----------------------	-----------	----------------	---------------------	----------------	------------	----------

Vakuutetut (lkm)	1 777 646	18 567	26 748	7 360	65 125	135 000	520 000	18 000	2 568 446
Eläkkeensaajat (lkm) *	1 059 227	19 652	25 583	8 379	121 485	259 000	387 000	18 700	1 899 026
Palkkasumma/työtulo (milj. €)	56 972,9	1 026,4	1 145,5	258,1	1 319,0	6 041,0	16 888,0	508,4	84 159,3

Tulot (milj. €)

Vakuutusmaksutulo **	13 564,0	241,4	263,2	58,8	182,2	1 516,0	5 151,1	197,7	21 174,5
Sijoitustoiminnan nettotuotto tuloslaskelmassa	4 519,6	153,0	140,1	36,3	3,7	568,4	3 334,0	73,2	8 828,3
Yhteensä	18 083,6	394,4	403,3	95,1	185,9	2 084,4	8 485,1	270,9	30 002,8

Kulut (milj. €)

Eläkemenot/ Maksetut eläkkeet ***	14 231,6	285,2	310,3	125,4	796,1	4 467,2	4 748,6	193,9	25 158,3
Kokonaisliikekulut ****	401,3	5,2	6,6	4,4	16,9	18,1	50,7	3,6	506,8
Yhteensä	14 632,9	290,4	316,9	129,8	813,0	4 485,3	4 799,3	197,5	25 665,2

Varat ja vastuut

Vastuuvelka (milj. €)	91 614,8	2 764,0	2 852,4	827,2	108,4	-	-	-	98 166,8
Sijoitusjakauma (perusjakauma käyvin arvoin, milj. €)	110 888,1	3 230,1	3 276,6	1 061,3	276,5	18 767,0	48 523,8	1 423,5	187 446,9
Sijoitusjakauma (perusjakauma käyvin arvoin, %)									
Korkosijoitukset	37,8	48,5	35,3	12,1	50,7	46,7	45,5	35,9	40,4
Osakesijoitukset	39,6	38,9	37,2	51,8	30,8	45,0	42,2	42,4	41,3
Kiinteistösijoitukset	11,1	10,3	21,5	29,5	17,2	2,9	6,2	21,7	9,3
Muut sijoitukset	11,6	2,4	5,9	6,6	1,2	5,3	6,2	0,0	9,0
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoin (%)	5,1	7,1	5,6	6,7	3,3	6,7	7,4	7,9	5,9
Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoin (milj. €)	5 423,0	217,4	174,5	67,7	9,2	1 189,5	3 334,0	103,6	10 518,9
Vakavaraisuuspääoma (milj. €)	24 547,1	918,0	918,0	395,6	-	-	-	-	-
Vakavaraisuusaste (%)	28,0	39,7	37,8	58,8	-	-	-	-	-

* Eläkkeensaaja voi saada eläkettä useammasta eläkelaitoksesta

** Maksutuloon ei sisälly valtion budjetista kustannettavaa osuutta. YEL:n osalta 141,5 milj. €, MEL:n 56,6 milj. €, MYEL:n 638,2 milj. € ja VaEL:n 2 685,4 milj. €.

*** Sisältää YEL:n valtion osuuden. Sisältää TVR-maksun muiden kuin Kevan (KuEL ja VaEL) sekä KKR:n osalta, joilla maksutulossa

**** Ei sisällä sijoitustoiminnan kuluja

Työeläkevakuutusyhtiöiden tilinpäätöslukuja vuodelta 2016

Varma		Ilmarinen		Elo		Etera		Veritas Eläkevakuutus		Pensions-Alandia		Yhteensä	
2016	muutos, % ³⁾	2016	muutos, % ³⁾	2016	muutos, % ³⁾	2016	muutos, % ³⁾	2016	muutos, % ³⁾	2016	muutos, % ³⁾	2016	muutos, % ³⁾

VAKUUTETUT (lkm)

TyEL	493 890	1,4 %	502 000	0,3 %	407 622	2,4 %	103 000	0,0 %	56 503	5,6 %	11 263	2,0 %	1 574 278	1,4 %
YEL (-vakuutuksia)	36 000	-3,7 %	61 486	-0,6 %	84 578	-0,6 %	9 620	7,3 %	10 457	-2,6 %	1 227	-2,0 %	203 368	-0,9 %
Yhteensä	529 890	1,1 %	563 486	0,2 %	492 200	1,8 %	112 620	0,6 %	66 960	4,2 %	12 490	1,6 %	1 777 646	1,1 %

ELÄKKEENSAAJAT (lkm)

Yhteensä	340 100	0,9 %	329 323	1,9 %	219 725	1,4 %	135 337	-2,0 %	30 351	2,7 %	4 391	3,0 %	1 059 227	1,0 %
-----------------	----------------	--------------	----------------	--------------	----------------	--------------	----------------	---------------	---------------	--------------	--------------	--------------	------------------	--------------

TULOT (milj. €)

Vakuutusmaksutulo

TyEL-maksutulo	4 490,9	2,5 %	4 007,9	0,9 %	2 898,9	6,2 %	674,9	4,6 %	447,3	4,8 %	39,5	0,1 %	12 559,4	3,0 %
YEL-maksutulo	187,1	-4,5 %	334,5	-1,5 %	422,6	-1,3 %	38,4	10,8 %	61,5	-1,7 %	4,0	-2,8 %	1 048,1	-1,6 %
Siirtymämaksut ja jälleenvakuutus	-2,9	-2800,0 %	-40,5	7,2 %	0,0		0,0		0,0		0,0		-43,4	0,8 %
Vakuutusmaksutulo yhteensä	4 675,1	2,2 %	4 301,8	0,8 %	3 321,5	5,2 %	713,3	4,9 %	508,9	4,0 %	43,4	-0,2 %	13 564,0	2,6 %
Sijoitustoiminnan nettotuotto tuloslaskelmassa	2 097,9	1255,2 %	1 259,5	-51,6 %	777,2	-10,3 %	275,4	113,4 %	102,6	-45,7 %	7,0	-62,7 %	4 519,6	14,1 %
Yhteensä	6 773,0	43,2 %	5 561,3	-19,1 %	4 098,7	1,9 %	988,6	22,2 %	611,5	-9,9 %	50,4	-19,0 %	18 083,7	5,3 %

LUOTTOTAPPIOT (milj. €)	20,1	16,9 %	11,2	-17,1 %	22,0	14,0 %	5,3	-34,5 %	3,5	-28,6 %	0,1	0,0 %	62,2	-1,4 %
--------------------------------	-------------	---------------	-------------	----------------	-------------	---------------	------------	----------------	------------	----------------	------------	--------------	-------------	---------------

ELÄKEMENO (milj. €)

TyEL	5 076,5	3,1 %	4 267,0	3,3 %	2 610,9	4,7 %	1 131,0	0,3 %	357,7	4,7 %	26,3	5,9 %	13 469,3	3,3 %
YEL	268,7	3,6 %	379,5	3,8 %	371,2	2,2 %	9,3	27,9 %	65,9	4,5 %	4,6	4,0 %	1 099,2	3,4 %
Yhteensä	5 345,3	3,1 %	4 646,5	3,3 %	2 982,0	4,4 %	1 140,3	0,5 %	423,6	4,7 %	30,8	5,6 %	14 568,6	3,3 %
Kustannusten jako	-340,5	2,3 %	-51,7	5,5 %	328,6	13,6 %	-347,7	6,9 %	62,5	5,6 %	11,8	-1,4 %	-337,0	19,0 %
Yhteensä	5 004,8	3,5 %	4 594,8	3,4 %	3 310,7	5,2 %	792,6	4,0 %	486,1	4,8 %	42,6	3,6 %	14 231,6	4,0 %

KOKONAISLIIKEKULUT (milj. €)

Vakuutusten hankintamenot	8,1	-15,6 %	13,1	3,9 %	19,9	5,0 %	5,1	-5,7 %	3,8	-0,4 %	0,2	-7,5 %	50,3	-0,8 %
Vakuutusten hoitokulut	38,8	-13,6 %	42,4	-3,4 %	38,7	10,7 %	11,0	-2,0 %	5,3	-2,1 %	0,2	-30,4 %	136,4	-3,0 %
Lakisääteiset maksut	11,0	-6,8 %	10,3	-6,9 %	7,7	-4,2 %	1,8	1,1 %	1,2	-4,1 %	0,1	-10,5 %	32,1	-5,7 %
Muut hallintokulut	19,8	32,9 %	16,5	-16,7 %	10,8	0,6 %	5,4	5,3 %	4,0	8,5 %	0,9	10,1 %	57,3	4,2 %
Liikekulut yhteensä	77,7	-4,4 %	82,3	-5,8 %	77,1	6,0 %	23,2	-1,1 %	14,3	0,9 %	1,4	-1,5 %	276,0	-1,6 %
Korvaustoiminnan hoitokulut	33,9	-0,9 %	35,6	8,5 %	26,2	1,9 %	9,8	9,9 %	5,0	3,2 %	0,3	45,1 %	110,8	3,8 %
Työkyvyn ylläpitotoiminnan hoitokulut	5,7	-6,6 %	4,7	-7,8 %	2,6	-52,9 %	0,7	-24,9 %	0,6	8,0 %	0,0		14,3	-21,4 %
Sijoitustoiminnan hoitokulut	20,6	-10,8 %	24,5	-3,2 %	24,0	7,1 %	10,1	15,5 %	6,7	5,8 %	0,8	10,0 %	86,7	0,1 %
Muut kulut	0,0		0,0		0,0	0,0 %	0,0		0,0		0,0		0,0	0,0 %
Kokonaisliikekulut yhteensä	137,9	-4,6 %	147,2	-2,3 %	129,9	2,8 %	43,8	4,2 %	26,7	2,8 %	2,5	6,6 %	488,0	-0,8 %

Kokonaisliikekulut % vakuutusmaksutulosta	2,9	-0,2	3,4	-0,1	3,9	-0,1	6,1	0,0	5,2	-0,1	5,7	0,4	3,6	-0,1
Liikekulut % hoitokustannustulosta ¹⁾	72,0	-2,0	74,9	-0,6	76,7	5,3	74,6	-3,3	91,7	-1,2	91,2	6,6	75,3	0,3

KOKONAISLIIKEKULUJEN JAKAUMA (%)

Vakuutusten hankintamenot	5,9	-0,8	8,9	0,5	15,3	0,3	11,7	-1,2	14,4	-0,5	10,0	-1,5	10,3	0,0
Vakuutusten hoitokulut	28,1	-2,9	28,8	-0,3	29,8	2,1	25,1	-1,6	19,9	-1,0	6,3	-3,3	27,9	-0,6
Lakisääteiset maksut	8,0	-0,2	7,0	-0,4	5,9	-0,4	4,0	-0,1	4,4	-0,3	4,2	-0,8	6,6	-0,3
Muut hallintokulut	14,4	4,1	11,2	-1,9	8,3	-0,2	12,3	0,1	15,0	0,8	34,7	1,1	11,7	0,6
Liikekulut yhteensä	56,3	0,1	55,9	-2,1	59,4	1,8	53,0	-2,8	53,7	-1,0	55,1	-4,6	56,6	-0,5
Korvaustoiminnan hoitokulut	24,6	0,9	24,2	2,4	20,2	-0,2	22,5	1,2	18,9	0,1	11,4	3,0	22,7	1,0
Työkyvyn ylläpitotoiminnan hoitokulut	4,1	-0,1	3,2	-0,2	2,0	-2,4	1,5	-0,6	2,2	0,1	0,6	0,5	2,9	-0,8
Sijoitustoiminnan hoitokulut	14,9	-1,0	16,6	-0,2	18,5	0,7	23,0	2,3	25,1	0,7	32,9	1,0	17,8	0,2
Muut kulut	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kokonaisliikekulut yhteensä	100		100		100		100		100		100		100	

VASTUUVELKA (milj. €)	33 501,3	5,1 %	31 458,7	2,7 %	18 527,4	3,8 %	5 365,5	3,0 %	2 493,4	4,4 %	268,6	2,3 %	91 614,8	3,9 %
------------------------------	-----------------	--------------	-----------------	--------------	-----------------	--------------	----------------	--------------	----------------	--------------	--------------	--------------	-----------------	--------------

1) Ilman sijoitustoiminnan & työkyvyn ylläpitotoiminnan liikekuluja & lakisääteisiä maksuja.

Varma		Ilmarinen		Elo		Etera		Veritas Eläkevakuutus		Pensions-Alandia		Yhteensä	
2016	muutos, % ³⁾	2016	muutos, % ³⁾	2016	muutos, % ³⁾	2016	muutos, % ³⁾	2016	muutos, % ³⁾	2016	muutos, % ³⁾	2016	muutos, % ³⁾

SIJOITUSJAKAUMA (perusjakauma käyvin arvo in, milj. €)

Korkosijoitukset	13 695,1	2,0 %	15 720,7	1,0 %	8 352,2	0,3 %	2 686,0	2,7 %	1 300,7	1,0 %	131,9	-3,5 %	41 886,6	1,3 %
Osakesijoitukset	18 332,5	5,7 %	15 321,8	6,4 %	7 435,5	11,7 %	1 718,0	-0,8 %	942,4	-2,3 %	114,4	15,6 %	43 864,6	6,5 %
Kiinteistösijoitukset	3 642,9	-6,7 %	4 199,6	6,7 %	2 855,9	1,7 %	1 145,0	13,8 %	377,5	24,1 %	37,7	6,3 %	12 258,6	2,2 %
Muut sijoitukset	7 181,7	8,7 %	1 972,2	1,5 %	2 863,7	5,2 %	535,0	-3,6 %	307,5	54,4 %	18,1	-14,9 %	12 878,2	6,9 %
Yhteensä	42 852,2	3,8 %	37 214,4	3,8 %	21 507,3	4,8 %	6 084,0	3,0 %	2 928,1	6,3 %	302,1	3,3 %	110 888,1	4,0 %

SIJOITUSJAKAUMA (perusjakauma käyvin arvo in, %)

Korkosijoitukset	32,0	-0,6	42,2	-1,2	38,8	-1,8	44,1	-0,1	44,4	-2,3	43,7	-3,1	37,8	-1,0
Osakesijoitukset	42,8	0,8	41,2	1,0	34,6	2,1	28,2	-1,1	32,2	-2,8	37,9	4,0	39,6	0,9
Kiinteistösijoitukset	8,5	-1,0	11,3	0,3	13,3	-0,4	18,8	1,8	12,9	1,9	12,5	0,3	11,1	-0,2
Muut sijoitukset	16,8	0,8	5,3	-0,1	13,3	0,1	8,8	-0,6	10,5	3,3	6,0	-1,3	11,6	0,3
Yhteensä	100		100		100		100		100		100		100	

SIJOITUSTOIMINNAN NETTOTUOTTO KÄYVIN ARVO IN (%)

Tuotto sitoutuneelle pääomalle	4,7	0,5	4,8	-1,2	5,6	0,6	6,6	2,9	6,6	0,8	4,6	-0,1	5,1	0,1
--------------------------------	-----	-----	-----	------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	-----	-----

TILIKAUDEN TULOS (milj. €)

Vakuutusliikkeen tulos	-37,8	-265,1 %	-35,5	-210,2 %	-47,7	-3080,0 %	18,9	-0,8 %	1,7	-79,5 %	0,6	-64,7 %	-99,8	-220,9 %
Sijoitustoiminnan tulos käyvin arvo in	441,5	300,7 %	410,5	0,9 %	349,3	7377,1 %	135,9	240,1 %	75,6	283,8 %	3,1	287,5 %	1 415,9	1242,1 %
Hoitokustannustulos	39,0	8,0 %	36,1	2,0 %	29,1	-19,6 %	10,6	18,2 %	1,6	14,3 %	0,1	-66,7 %	116,5	-1,6 %
Muu tulos	14,3	650,0 %	-5,9	0,0 %	3,2	0,0 %	1,6	0,0 %	0,0	0,0 %	0,0	0,0 %	13,2	607,2 %
Kokonaistulos	456,9	379,3 %	405,2	-14,6 %	333,8	1016,4 %	167,0	342,0 %	79,0	169,6 %	3,9	44,4 %	1 445,8	376,2 %

% TyEL-vakuutusmaksutulosta	10,2	13,9	10,1	-1,8	11,5	10,4	24,7	35,4	17,7	10,8	9,9	3,0	11,5	9,0
% vastuuelasta	1,4	1,9	1,3	-0,3	1,8	1,6	3,1	4,4	3,2	1,9	1,5	0,4	1,6	1,2

Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvo in	1 952,7	16,3 %	1 743,3	-15,8 %	1 147,4	15,9 %	382,1	81,1 %	184,2	21,7 %	13,3	0,8 %	5 423,0	6,0 %
Vastuuelan tuottovaatimus	-1 511,2	20,5 %	-1 332,7	19,9 %	-798,1	19,8 %	-246,2	20,1 %	-108,6	17,5 %	-10,2	17,7 %	-4 007,0	20,1 %
Yhteensä eli sijoitustoiminnan tulos käyvin arvo in	441,5	300,7 %	410,5	0,9 %	349,3	7531,9 %	135,9	240,1 %	75,6	283,8 %	3,1	287,5 %	1 415,9	1240,8 %

SIIRTO ASIAKASHYVITYKSIIN²⁾

Siirto asiakashyvitukseen (milj. €)	121,0	5,2 %	102,0	4,1 %	58,3	0,2 %	12,4	21,7 %	7,1	16,4 %	1,1	-74,4 %	301,9	3,5 %
% TyEL-palkkasummasta	0,6	0,0	0,6	0,0	0,5	0,0	0,5	0,1	0,4	0,0	0,3	-1,0	0,6	0,0
% TyEL-vakuutusmaksutulosta	2,7	0,1	2,5	0,1	2,0	-0,1	1,8	0,3	1,6	0,2	2,8	-8,1	2,4	0,0

VAKAVARAIUSPÄÄOMA (milj. €)

Oma pääoma (ehdotetun voitonjaon vähentämisen jälkeen)	118,9	4,7 %	103,9	4,4 %	101,3	0,0 %	56,4	4,4 %	17,0	-6,9 %	1,2	5,5 %	398,7	2,8 %
Tilinpäätössiirtojen kertymä	-0,7	12,5 %	5,1	5,2 %	0,7	2,9 %	0,8	60,0 %	1,8	-1,7 %	0,0		7,7	9,1 %
Omaisuuksien käyvien arvojen ja taseen kirjanpitoarvojen välinen arvostusero	9 626,0	-1,4 %	5 964,2	9,1 %	3 298,0	12,9 %	898,3	13,6 %	490,7	19,9 %	38,5	19,8 %	20 315,6	4,8 %
Osittamaton lisävakuutusvastuu	-578,3	46,6 %	1 522,6	-9,6 %	545,2	-8,8 %	-297,0	3,7 %	51,4	-17,0 %	38,4	-9,5 %	1 282,3	28,9 %
Tasoisuusmäärä	1 034,5	-11,6 %	927,6	-11,5 %	353,0	-21,7 %	213,4	-8,3 %	124,5	-3,5 %	11,5	-0,6 %	2 664,6	-12,5 %
Taseen ulkopuoliset sitoumukset	0,0	0,0 %	-22,1	-14,4 %	0,0	0,0 %	-4,0	0,0 %	0,0	0,0 %	0,0	0,0 %	-26,1	-35,2 %
Muut	-1,0	87,2 %	-41,4	0,9 %	-27,4	11,3 %	-22,3	-21,9 %	-3,6	4,6 %	0,0	0,0 %	-95,6	6,7 %
Vakavaraisuuspääoma yhteensä	10 199,5	2,4 %	8 460,0	2,6 %	4 270,9	5,7 %	845,5	12,6 %	681,6	10,5 %	89,6	2,6 %	24 547,1	3,6 %
Vakavaraisuusaste, %	30,9	-0,5	29,2	-0,4	24,3	0,2	15,5	1,3	29,5	1,4	41,0	-0,9	28,0	-0,2
Vakavaraisuuspääoma / vakavaraisuusraja	1,9	0,0 %	2,0	-2,0 %	1,8	-10,0 %	1,4	0,0 %	2,6	18,2 %	3,1	-11,4 %	1,9	-2,0 %
Vakavaraisuusraja %:na vakavaraisuusrajan laskennassa käytetystä vastuuelasta	16,5	-0,3	14,6	0,1	13,5	1,5	11,1	1,0	11,3	-1,3	12,0	0,0	14,6	0,2
Ositettu lisävakuutusvastuu	122,0	6,1 %	102,0	3,4 %	58,5	0,3 %	12,5	21,8 %	7,1	15,8 %	1,0	0,0 %	303,0	4,8 %

HENKILÖSTÖ (keskimäärin)	540	-1,6 %	538	0,6 %	451	-1,5 %	231	1,8 %	149	4,2 %	2	0,0 %	1 911	-0,2 %
---------------------------------	------------	---------------	------------	--------------	------------	---------------	------------	--------------	------------	--------------	----------	--------------	--------------	---------------

2) Pensions-Alandian asiakashyvitys siirtoon sisältyy muista poiketen myös siirtoa vakuutusliikkeestä (VA2).

3) Muutos % -sarakeessa muutos on ilmoitettu prosentteina, mikäli 2016-sarakeessa luku on ilmaistu euroina. Mikäli 2016-sarakeessa on esitetty prosenttilukuja, on muutos % -sarakeessa esitetty muutos prosenttiyksikköinä.

Lukujen desimaalien pyöristyksistä johtuen kaikki luvut eivät välttämättä summaudu tasan.

VARAT TURVATTAVA

myös epäsuotuisissa olosuhteissa

Vakavaraisuudella tarkoitetaan sitä, miltä se kuulostaakin: riittävää varallisuutta selviytyä velvoitteista.

TEKSTI: MIKKO KUUSELA

Turvaavuusperiaate kuuluu vakuutustoimintaan. Vakavaraisuus ja sille asetetut vaatimukset ovat turvaavuusperiaatteen keskeisiä ilmentymiä. Vakavaraisuussäätelyn tarkoituksena on asettaa vakavaraisuudelle rima, jonka alittamisesta seuraa erityistoimenpiteitä. Rima, vakavaraisuusraja, riippuu vakuutuslaitoksen riskeistä. Mitä suurempi riski, sitä korkeammalla on vakavaraisuusraja, ja sen riman yli on päästävä.

VAKAVARAIUSSÄÄNTELY astui voimaan tämän vuoden alussa. Kyse oli finanssikriisistä alkaneen kolmivaiheisen projektin päätepisteestä. Tässä viimeisessä vaiheessa toteutettiin vakavaraisuusrajan laskennan kokonaisuudistus. Uudistus koskee yksityisalojen työeläkelaitoksia.

Uusi vakavaraisuusrajan laskenta ottaa entistä tarkemmin huomioon erilaiset riskit. Tarkempi laskenta antaa myös valvojalle työkaluja parempaan riskien analysointiin.

VAKAVARAIUSSUURAJAN laskemista varten on määritelty 18 eri riskiluokkaa. Riskeistä suurin osa liittyy sijoitusriskeihin. Riskien jaottelu on hienojakoisinta keskeisimmissä riskeissä, joita ovat luottomarginaaliriski ja ennen kaikkea osakeriski.

Vakavaraisuusraja lasketaan kohdistamalla kaikkiin sijoituksiin ja vastuuvélkaan niihin vaikuttavat riskit, laske-
malla riskeille *tappio-olettamat (stressit)* ja yhdistämällä näin riskeille saadut *riskiärvot (tappiot euroissa)* korrelaatiomatriisin avulla yhdeksi luvuksi.

VAKAVARAIUSSUURAJA lasketaan yhteismitallisesti kaikille eläkelaitoksille samalla tavalla. Kuitenkaan vakavaraisuusraja ei välttämättä anna kattavaa tai edes kaikilta osin oikeaa kuvaa yksittäisen eläkelaitoksen riskeistä.

Esimerkiksi osakesalkku voi olla keskittynyt tietyille toimialalle, jolloin riskiprofiili voi poiketa mekaanisesta kaavastosta.

Kirjoittaja **Mikko Kuusela** työskentelee toimistopäällikkönä Finanssivalvonnassa.

Tämän vuoksi on tärkeää, että eläkelaitokset arvioivat toimintansa riskejä itsenäisesti, laaja-alaisesti, erilaisilla aikahorisonteilla ja erilaisilla välineillä, kuten stressitesteillä.

Riski- ja vakavaraisuusarvio tulee nähdä osana eläkelaitoksen toiminnan suunnittelua ja ohjausta.

Eläkelaitoksen hallituksella tulee olla arvioinnissa ja sen kehittämisessä merkittävä rooli.

RISKI- JA VAKAVARAIUSSUURAVIOTA koskeva lainsäädäntö astui myös voimaan vuoden alusta. Riski- ja vakavaraisuusarvion on säädösmielessä kevyt, käytännössä laissa vain yksi pykälä, jonka sisältöä on avattu hallituksen esityksessä.

Eläkelaitoksilla onkin siten melko vapaat kädet toteuttaa arvio niin kuin parhaiksi näkevät. Finanssivalvonta seuraa kuitenkin arvioita ja antaa niistä tarvittaessa palautetta. Näemme tämän tärkeäksi osaksi riskien tunnistamista, niiden ymmärtämistä ja ylipäänsä koko eläkelaitoksen toimintaa.

VAKAVARAIUSSÄÄNTELY koskee yksityisen sektorin työeläkelaitoksia. Se ei koske julkisen sektorin eläkelaitoksia joh-
tuen julkisten eläkejärjestelmien täysin erilaisesta rahoituslogiikasta.

Myöskään riski- ja vakavaraisuusarviota koskeva sääntely ei koske julkisen sektorin eläkelaitoksia, vaikka tässä suhteessa rahoituslogiikan erilaisuus ei olisi sääntelylle esteenä. ■

Vakavaraisuus herkeämättä syynissä

Eläkelaitoksen on mitoitettava sijoitusriskinsä siten, että se pysyy vakavaraisuusrajan yläpuolella.

TEKSTI: ANNE IIVONEN ■ KUVAT: TYÖELÄKELAITOKSET

Vakavaraisuussääntelyyn tuli tämän vuoden alussa jonkin verran muutoksia koskien sijoitustoimintaa ja riskienvalvontaa. Yksityisalojen eläkelaitosten ammattilaiset arvioivat seuraavassa muutosten vaikutusta arkiseen tekemiseen.

Vaikutuksista sijoitustoimintaan ky-

symme sijoitusjohtajilta **Niina Bergringiltä** Veritaksesta, **Mikko Mursulalta** Ilmarisesta sekä OP-Eläkekassan toimitusjohtaja **Erkko Rynnäseltä**. Riskienvalvonnan näkökulmasta asiaa tarkastelevat seuraavassa talousjohtaja **Pekka Pajamo** Varmasta sekä taloudesta ja riskienval-

vonnasta vastaava johtaja **Matias Klemelä** Eterasta ja riskienvalvonnasta vastaava johtaja **Erja Ketko** Elostä.

Luvut tekstin perässä kertovat laitoksen vakavaraisuudesta. Mitä korkeampi lukema, sitä vakavaraaisempi eläkelaitos. Ensimmäinen luku kertoo vakavaraisuusasteen, seuraava osoittaa vakavaraisuuspääoman suhteen riskirajaan.

Mikä muuttui vakavaraisuusuudistuksessa?

Erkko Rynnänen OP-Eläkekassasta vastaa, että kokonaisriskin sijaan nyt täytyy tietää tarkemmin, mille

markkinariskeille sijoituksen markkina-arvo on alttiina.

– Esimerkiksi suurimmat negatiiviset vaikutukset 2008 finanssikriisin aikaan liittyivät luottoriskin määrään sekä velkavivun vaikutukseen ääriskenaariossa, hän sanoo.

– Näistä vältytään, kun uudessa kehikossa välillisten sijoitusten velkavipu vaikuttaa instrumentin sitomaan riskipääomaan.

OP-Eläkekassan vakavaraisuusaste 34,8 % ja vakavaraisuusasema 2,2.

Ilmarisen **Mikko Mursula** korostaa yhteisten pelisääntöjen tärkeyttä.

– Vakavaraisuusraja on valvontaraja, jonka tarkoituksena on rajoittaa eläkelaitosta ottamasta riskinkantokykyynsä nähden kohtuuttomia riskejä.

– Raja määräytyy nyt aiempaa yhtenäisemmin laskentasaännöin kaikissa työeläkeyhtiöissä.

Itse asia, eläkkeiden maksamisen turvaaminen on kaiken ydin.

– Mitä korkeampaa vakavaraisuutta säännökset edellyttävät sitä vähemmän voi sijoitus-salkussa olla riskillisiä omaisuuseriä, kuten osakkeita, sanoo **Mursula**.

Ilmarisen vakavaraisuusaste 29,2 % ja vakavaraisuusasema 2,0.

Veritaksen **Niina Bergring** sanoo samaa. Uusi vakavaraisuusjärjestelmä ottaa huomioon sijoitusten riskejä tarkemmin, ja painuu tähdellisiin seikkoihin.

– Meillä ei enää puhuta sijoitusstrategiasta, vaan vakavaraisuusstrategiasta.

– Käytännön sijoitustoimintaan vaikutukset olivat kuitenkin hyvin vähäiset. Laskelmien logiikka lähenee jo muuten käytössämme olleita strategisen allokation työkaluja.

Veritaksen vakavaraisuusaste 29,5 % ja vakavaraisuusasema 2,6.

Varman **Pekka Pajamo** toteaa, että vakavaraisuusuudistus ja eläkeuudistuksessa sovitut rahastointia ohjaavat periaatteet vaikuttavat kokonaisuuteen.

– Riskit pyritään huomioidaan tarkemmin. Kun osake-

painon lisäys nostaa sijoitusten riskejä, tämä on huomioitu rajan laskennassa ja vaatimuksella riski- ja vakavaraisuusarviosta.

– Uusi säännöstö sitoo riskienhallintaa selkeämmin osaksi strategista suunnittelua ja kokoaa yhteen riskianalyysijä. Toivomme sen tuovan ajan myötä alalle yhteisiä parhaita käytäntöjä, Pajamo sanoo.

Varman vakavaraisuusaste 30,9 % ja vakavaraisuusasema 1,9.

Eteran **Matias Klemelä** ei näe uudistusta suurena myllerryksenä.

– Riskienhallinnan rooli ei luultavasti muutu uudistusten johdosta juurikaan.

– Yhtiöillä on kaikilla omat sisäiset riskienhallintamenetelmänsä. Viranomaisvaateet ovat vain yksi näkökulma riskienhallintaan, Klemelä sanoo.

– Salkun pääomavaadetta seurataan jatkuvasti, kuten seurattiin edellisenkin vakavaraisuuslain aikaan. Lakiuudistus ei siten suoranaisesti vaikuttanut yhtiön riskienhallintaan.

Eteran vakavaraisuusaste 15,5 % ja vakavaraisuusasema 1,4.

Elon **Erja Ketko** ei myöskään näe suurta muutosta. Riskienhallinta on finanssialalla aina ollut sisään-

rakennettu osa toimintaa.

– Muutokset jatkavat ja vahvistavat aiempaa kehitystä.

Riskien tarkempi kuvaus näkyy valuuttariskin, korkoriskin tai rahastojen käsittelyssä vakavaraisuusrajan laskennassa.

– ORSA puolestaan vahvistaa yhtiöiden hallintoa ja korostaa hallituksen strategisen päätöksenteon ja riskienhallinnan yhteyttä, Ketko summaa. ■

Elon vakavaraisuusaste 24,3 % ja vakavaraisuusasema 1,8.

OSAKEPAINON nostolla (OLV) on niin ikään merkitystä. Vastuuelan osaketuottosidonaisuuden nostaminen kymmenestä 20:een prosenttiin mahdollistaa yksittäisille yhtiöille ja samalla koko eläkejärjestelmälle suuremman osakesijoitusten määrän.

– Kun korkosijoitusten tuotto-odotukset on matallalla ja salkkujen odotettu tuottojen heilunta korkea, on tärkeää parantaa mahdollisuuksia harjoittaa pitkäjänteistä sijoitustoimintaa, Erkko Rynnänen painottaa.

RAHASTOILLA vain yksi päämäärä

Jokainen euro on tarkoitettu vain yhtä tarkoitusta varten: nykyisten ja tulevien eläkkeiden maksuun.

TEKSTI: MINNA LEHMUSKERO

Tilinpäätöstiedoista voi nähdä, että työeläkevakuuttajien hallinnoimia eläkevaroja on lähes 190 miljardia euroa. Vaikka varoja on paljon, ei rahamäärässä ole euroakaan ylimääräistä, vaan jokainen euro on tarkoitettu vain yhtä tarkoitusta varten: nykyisten ja tulevien eläkkeiden maksuun.

Mittavasta varallisuudesta valtaosa on nykyisten ja tulevaisuudessa maksuun tulevien eläkkeiden katteena ja osa sijoitus- ja vakuutustoiminnan riskien varalle tarkoitettua puskuria. Myös puskurirahastoissa olevat varat käytetään eläkkeiden maksuun – ennemmin tai myöhemmin.

ELÄKERAHASTOISSA on vain osa nykyisten ja tulevien eläkkeiden maksuun tarvittavista varoista.

Suurin osa maksettavista eläkkeistä rahoitetaan kunkin vuoden työeläkemaksulla, jota työnantajat ja työntekijät maksavat.

Yksityisaloilla kunkin vuoden työeläkemaksusta laitetaan talteen pieni siivu, josta muodostuu eläkerahasto. Rahastoa ja sen tuottoa käytetään eläkkeiden maksuun.

Jos tarkastellaan tämän hetkistä tilannetta, kertyneitä, tulevaisuudessa maksettavia eläkkeitä eli kokonaiseläkevas-

Laura Rihelä

Kirjoittaja Minna Lehmuskero työskentelee analyysitoimintojen johtajana Työeläkevakuuttajat TELÄssä.

tuuta on työeläkejärjestelmässä yli 600 miljardia euroa.

Tästä osuudesta on rahastoissa tallettuna vain tuo edellä mainittu vajaat 200 miljardia euroa. Loppuosa rahoitetaan vuosittain kerättävillä työeläkemaksuilla.

JOTTA MYÖS TULEVAISUUDESSA perittävien työeläkemaksujen taso pysyisi kohtuullisena, on jo kerättyistä rahastoista pidettävä hyvää huolta.

Työeläkevakuuttajat tekevät tästä osansa tuottavalla ja turvaavalla varojen sijoittamisella. ■

Sanastoa

ARVOSTUSERO Sijoitusten käyvän arvon ja kirjanpitoarvon erotus.

ASIAKASHYVITYS TyEL-vakuutuksenottajille jaettava hyvitys, joka huomioidaan sopimustyönantajien TyEL-vakuutusmaksujen alennuksena. Hyvityksiin käytettävä määrä määräytyy eläkeyhtiön vakavaraisuuden ja hoitokustannuslujäämän perusteella.

HOITOKUSTANNUSOSA Työeläkeyhtiössä TyEL-vakuutusmaksuun sisältyvä osa, jolla katetaan vakuutusten hoidosta ja eläkeratkaisujen tekemisestä ja maksamisesta aiheutuvia kuluja.

NIMELLINEN TUOTTO Työeläkevaroilta saatu vuotuinen tuotto prosentti, jossa on mukana myös kuluttajahintojen muutos.

OLV Osittamaton lisävakuuksuvastuu (OLV) on vastuuvelan osa, jonka tarkoituksena on puskuroida sijoitustoiminnan heilahteluja. Luetaan osaksi vakavaraisuuspääomaa.

ORSA Yrityksen oma riski- ja vakavaraisuusarvio (*Own risk and solvency assessment*) on hallituksen ja johdon apuväline johtamistyöhön ja strategiseen päätöksentekoon. Varmistaa riskienhallintaa.

RAHASTOONSIIRTOVELVOITE Eläkevastuulle hyvitettävä vuosittainen tuotto. Määrittelee sen, miten TyEL ja MEL-eläkelaitoksen tulee vuosittain korkouttaa rahastojaan.

REALITUOTTO Reaalituotto on työeläkevaroilta saatu kuluttajahintojen kehityksen ylittävä vuotuinen tuotto prosentti.

TASOITUSMÄÄRÄ Tasoitusmäärä on vakuutusliikkeen puskuria, jolla varaudutaan vanhuuseläkkeiden kestojen ja työkyvyttömyyseläketapausten määrien vaihteluun sekä maksutappioihin.

VAKAVARAISUUSASEMA Vakavaraisuusasema on vakavaraisuuspääoma suhteessa vakavaraisuusrajaan.

VAKAVARAISUUSASTE Lasketaan vakavaraisuuspääoman suhteena vastuuvelkaan, johon ei lueta osittamatonta lisävakuuksuvastuuta eikä tasoitusmäärää.

VAKAVARAISUUSPÄÄOMA Vuoden 2013 alusta lähtien vakavaraisuutta on mitattu vakavaraisuuspääomalla, johon luetaan myös tasoitusmäärä. Puskuria käytetään sekä sijoitusriskeihin että vakuutusriskeihin varautumiseen.

VAKAVARAISUUSRAJA Mitoitettu siten, että vakavaraisuuspääomaa on suurella todennäköisyydellä vielä jäljellä vuoden kuluttua ottaen huomioon vakuutusliikkeen riskit sekä sijoitusten jakautuminen eri omaisuuslajeihin.

VAKUUTUSTEKNINEN VASTUUVELKA Tilinpäätökseen kirjattu arvio yhtiölle tulevaisuudessa aiheutuvista eläkemenosta siltä osin kuin ne on rahastoitu.

Liitteen asiantuntijat

PETER HALONEN
Analyttikko, TELA

SEIJA LEHTONEN
Matemaatikko, TELA

EVA PUUPERÄ
Kustannustenjaon
asiantuntija, ETK

MAIJA SCHRALL
Tilastosuunnittelija,
TELA

TOIMITUS: Anne Iivonen, Eläketurvakeskus
ULKOASU: Markku Laitinen, Aste Helsinki Oy
HENKILÖKUVAT: Eläkelaitosten kuvapankit
JULKAISIJAT: Eläketurvakeskus ja
Työeläkevakuuttajat TELA

Tilinpäätösliite ilmestyy Työeläke-lehdessä
3:2017, digilehtenä www.työeläkelehti.fi sekä
Etk.fi ja TELA.fi verkkopalveluissa.

 Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

 TELA